

Výňatek ze Sborníku z konference 620 let Bečova nad Teplou

*Cesta záchrany a zpřístupnění
hradu a zámku Bečov
aneb pohled do zpětného zrcadla*

POZVÁNKA NA KONFERENCI 620 LET BEČOVA NAD TEPLOU

ZÁŠTITU NAD KONFERENCÍ POSKYTL *CHRISTIAN FRIEDRICH BEAUFORT SPONTIN*

ZA ZPROSTŘEDKOVÁNÍ DĚKUJEME *JANU KOCISKOVI*

Město Bečov nad Teplou Vás srdečně zve na konferenci, která připomene formou přednesených příspěvků historii starobylého města Bečov nad Teplou

v sobotu 5. října 2019

v Základní umělecké škole Josefa Labitzkého Bečov nad Teplou v koncertním sále,
Školní ul. 338, Bečov nad Teplou

Od 10:00 do 18:30 hodin, polední přestávka 12:00-13:00 hodin

Občerstvení zajištěno

Přednesené příspěvky budou vydány ve Sborníku 620 let Bečova nad Teplou

PROGRAM KONFERENCE:

10:00	ZAHÁJENÍ
10:20	PŘEDNÁŠKA (<i>Bohumír Hájek – Hudba</i>)
10:40	PŘEDNÁŠKA (<i>Jiří Schierl – Mlýny</i>)
11:00	PŘESTÁVKA
11:20	PŘEDNÁŠKA (<i>Mgr. Božena Vachudová – Výtvarná tvorba Olgy Halákové</i>)
11:40	PŘEDNÁŠKA (<i>P.Ing.ThLic. Reginald Pavel Větrovec, OPraem, Th.D.SSL. – Bečovská farnost</i>)
12:00 - 13:00	POLEDNÍ PŘESTÁVKA
13:00	PŘEDNÁŠKA (<i>Mgr. Radek Široký, Mgr. Barbora Milsimerová, Mgr. Jakub Krček – Městské opevnění Bečova nad Teplou, k vývoji města ve středověku a raném novověku</i>)
14:00	PŘEDNÁŠKA (<i>Ing. Jiří Šindelář – Příroda a krajina</i>)
14:40	PŘEDNÁŠKA (<i>Mgr. Jiří Klsák – Archeologie</i>)
15:00	PŘESTÁVKA
15:20	PŘEDNÁŠKA (<i>Mgr. Tomáš Wizovský – Uplynulých dvacet let</i>)
15:40	PŘEDNÁŠKA (<i>MgA. Pavla Wiszczorová, Ing. arch. Rudolf Wiszczor – Architektura města</i>)
16:20	PŘEDNÁŠKA (<i>Olga Haláková – Proměny města</i>)
16:40	ORGANIZAČNÍ TÝM: <i>Olga Haláková, Jiří Šindelář, Tomáš Wizovský</i> <i>Partneři konference</i> <i>Základní umělecká škola Josefa Labitzkého</i> <i>Sdružení historických sídel Čech Moravy a Slezska</i> <i>Státní hrad a zámek Bečov</i> <i>Jan Kocisek</i>
17:40	ZÁVĚR KONFERENCE (<i>Po ukončení cyklů přednášek nabízíme v případě zájmu prohlídky města</i>)

Kontakt: info@becov.cz; telefon: +420 353 999 318; olga.halakova@seznam.cz;
Mobil: +420 603 325 631

KONFERENCE 620 LET BEČOVA NAD TEPLOU

5. ŘÍJNA 2019

KONCERTNÍ SÁL ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLY JOSEFA LABITZKÉHO BEČOV NAD TEPLOU

Přednášející a účastníci Konference:

zleva v první řadě: přednášející Bohumír Hájek, Tomáš Wizovský, Olga Haláková, Božena Vachudová, Radek Široký, Jiří Šindelář, Pavla Wiszczorová, Rudolf Wiszczor

zleva v druhé řadě: účastníci Pavel Živnůstka, Hana Hájková, přednášející Jiří Klsák, technik Pavel Špak, přednášející Pavel Větrovec a Jiří Schierl

zleva v třetí řadě: účastník Josef Kunc přednášející Jakub Krček

Konference byla zahájena hudebním vystoupením žáků ZUŠ Josefa Labitzkého Bečov nad Teplou, které uvedl ředitel školy Petr Pitra, hráli žáci paní učitelky Bohumily Petříkové a pana Petra Pitry: Karolína Kodýtková, Kateřina Kubincová, Jindřich Mahovský, Matěj Kubinec a Ondřej Sýkora

fotograf: Jan Borecký

ÚVODNÍ SLOVO – PODĚKOVÁNÍ

Vážení čtenáři, tento sborník vznikl díky laskavosti a obětavosti mnoha lidí. Podnět uspořádání konference 620 let města Bečov nad Teplou a vydání sborníku byl podpořen zastupitelstvem města, které zajistilo financování samotné konference a tisk sborníku v AZUS BŘEZOVÁ, s.r.o. Partnery konference se staly Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska, Jan Kocisek a ZUŠ J. Labitzkého Bečov nad Teplou. Organizační tým konference a samotné realizace sborníku pracoval ve složení Olga Haláková, Tomáš Wizovský a Jiří Šindelář. Hladký průběh konference zajistili Jiřina Horváthová, svojí milou vstřícností po celý den, technickým zabezpečením Pavel Špak a Pavel Svoboda vynikajícím občerstvením. Záštitu konference poskytl Christian Friedrich Beaufort – Spontin.

Přednášející, kteří připomenuli 620. výročí města Bečov nad Teplou jsou dlouholetí spolupracovníci města, členové poradních orgánů zastupitelstva, autoři archeologických průzkumů, studií, projektů obnovy historického majetku, programů

regenerace i nových projektů a přátelé našeho města.

Všem, kteří podpořili konání konference a písemné zaznamenání poznatků o historii Bečova nad Teplou a také v celém výročním dni 5. října roku 2020 věnovali pozornost našemu městu, chci velmi poděkovat. Byla to vynikající týmová spolupráce, kdy byly překonány zejména časové překážky, přirozené u velmi aktivních lidí, vykonávajících společensky důležitou práci ve svých oborech.

Sborník byl doplněn dvěma příspěvky o restaurování pomníku před základní školou oceněného medailí Ministerstva obrany ČR a historickém jezu pod bečovským hradem.

Organizační tým konference Olga Haláková,
Tomáš Wizovský a Jiří Šindelář

Olga Haláková

Každé město v sobě skrývá nepřeberné množství příběhů a osudů, které se po staletí vrší. Stejně tak jeho historii ovlivňují osobnosti, které v něm žijí. Proti krátkosti lidské paměti bojujeme tím, že si píšeme svoje vlastní deníky a kroniky, přesto se jen málokdy přimějeme do nich podívat. Bez znalosti historie nelze však plnohodnotně pochopit budoucnost. Že v dějinách místa zvaného Petschau, později Bečov nad Teplou, je za čím se ohlížet, jsme opravdu poznali až tehdy, když jsme se v roce 1999 zúčastnili konference k 600. výročí udělení městských práv. Olga Haláková, duše celého projektu, dokázala zorganizovat akci, při níž byla před námi během vystoupení celé řady odborníků odkryta stopa, kterou zanechali naši předkové různých národností. Výstupem z konference byla přelomová publikace obsahující soubor přednášek, které na ní zazněly. Od předválečného vydání soupisu památek Dr. Antona Gnirse tu nic podobného, na naše město zaměřeného, ne-

vzniklo. Právě tvrdošijné úsilí o to, aby nezapadaly myšlenky a nápady a také aby se sdružovali lidé se skutečným zájmem o Bečov, snad nejlépe charakterizuje Olgu Halákovou, výraznou osobnost zdejšího kulturního života, i v jejím následujícím dlouholetém působení ve funkci starostky města. Právě její energie přispěla k většímu zájmu nejen o historii Bečova nad Teplou, ale i o jeho budoucnost, a také ke konání dalších dvou konferencí na toto téma. Po konferenci 7. století Bečova (2014) a konferenci k 620. výročí města (2019) bylo na čase sborník z roku 1999 aktualizovat a rozšířit o další příspěvky. Od lidí, odborníků, kteří naše město znají a mají ho rádi, si tak můžete přečíst mnoho o tom, co se tu za uplynulá staletí navršilo. A tento unikátní sborník držíte v rukou díky osobnosti, která v něm žije. Díky Olze Halákové!

*Pavel Špak
Tomáš Wizovský*

4 OBSAH

Organizační tým konference: Olga Haláková, Jiří Šindelář, Tomáš Wizovský
Občerstvení připravil: Pavel Svoboda

PARTNEŘI KONFERENCE:

Základní umělecká škola Josefa Labitzkého Bečov nad Teplou
Sdružení historických sídel Čech Moravy a Slezska
Státní hrad a zámek Bečov
Jan Kocisek

Autor akvarelové kresby na obálce: Eduard Milka

Společná fotografie účastníků Mezinárodní konference 7. století Bečova, která se konala v ZUŠ J. Labitzkého Bečov nad Teplou v roce 2014. Konference se zúčastnili hosté z partnerského města Florennes z Belgie, europoslankyně Michaela Šojdrová a další významní hosté.

Zleva v první řadě: Hana Hájková, Bohumír Hájek, Maruška a Jiřík Šindelářovi, Jiřina Pejmlová, František Maryška, Rudolf Káva, Michaela Šojdrová, Olga Haláková, Tomáš Wizovský, Lenka Kužvartová, Christine Pirson, Jana Nováková, Miroslav Novák, Růžena Bláhová, Miloš Bláha, Miluše Stehnová, Dagmar Wizovská, pokračování zprava: Vlastimil Stehno, Pavel Špak, Jan Kužvart, host z Florennes, Alain Pirson, Michel Pirson, Žaneta Svobodová, Vladimír Dicá, Kateřina Rozinková, Jana Dyedeková, Eva Šumberová, Ondřej Cink, Andrej Šumbera, Petr Pitra, Petr Kužvart, Libuše Hoyerová, Vlastimil Šindelář, Jiří Šindelář

CESTA ZÁCHRANY A ZPŘÍSTUPNĚNÍ HRADU A ZÁMKU BEČOV ANEB POHLED DO ZPĚTNÉHO ZRCADLA

Tomáš Wizovský, kastelán SHaZ Bečov

Hrad a zámek Bečov nebyl ani přes silný tlak odborných a kulturních institucí po druhé světové válce zařazen mezi zpřístupňované památky. Dlouhých padesát let sloužil jako utilitární objekt nejrůznějšího využití. Pro pochopení specifik hledání cesty záchrany a zpřístupnění celého památkově cenného areálu, snahy dohnat společenský skluz a nalézt vhodné využití či zaměření, je nutný obšírnější exkurz do historie tohoto památkového objektu i dříve zde uplatňovaných přístupů.

STÁTNÍ HRAD A ZÁMEK BEČOV – ÚVOD DO HISTORICKÉHO KONTEXTU A POPIS ROZSÁHLÉHO AREÁLU

Hrad Bečov zakládají v první polovině 14. století příslušníci významného českého šlechtického rodu pánů z Oseka (později psaní z Rýzmburka). Páni z Oseka své bohatství založili na dolování cínu a patřili tak mezi nejvýznamnější šlechtice království. Tomu odpovídá i jejich stavební aktivita. V Bečově budují na vysokém skalnatém ostrohu mohutný hrad, který se nejprve skládá z vysoké obranné věže (bergfrit), trojdílného obytného traktu a hradeb. Krátce po dostavbě je však hrad dále rozšířen o dvě mohutné věže, obytnou věž (donjon) a věž s hradní kaplí Navštívení

Panny Marie. Od roku 1407 se zde střídá několik dalších majitelů. Za husitských válek dobyt roku 1430 hrad husitský hejtman Jakoubek z Vřesovic. V roce 1495 získávají bečovské panství Pluhové z Rabštejna, kteří rozvíjí dolování cínu a stávají se jedním z nejmocnějších a nejbohatších rodů v království. I v jejich držení doznává hrad velkého rozmachu. Nejprve vybudují mezi donjonem a kaplovou věží takzvané křídlo tabulnic (hodovnicích síní) a později renesančně přestaví starý hradní palác na tzv. Pluhovské domy. O svůj ohromný majetek Pluhové přicházejí za účast v prvním stavovském povstání proti králi Ferdinandu I. Habsburskému v roce 1547. Celé panství má následně úlohu zástavy za půjčky císaři, hrad přestává sloužit jako rezidence, často mění majitele a pustne. Roku 1624 získává, za věrnost a půjčky císařskému dvoru, panství Bečov od císaře do zástavy Gerhard z Questenberka. Hrad se opět udržuje a opravuje. Ve válečných letech v něm sídlí císařská posádka, ale na konci třicetileté války v roce 1648 je hrad, podruhé ve své historii, dobyt švédským vojskem pod velením generála Königsmarka. V druhé polovině 17. století nadobro ztrácí hrad svoji vojenskou i rezidenční úlohu, ale dále slouží především k hospodářským a skladovacím účelům. Nejvýznamnějším přísluš-

níkem rodiny pánů z Questenberka je Jan Adam, první a zároveň poslední hrabě rodu. Je známý jako výrazná kulturní osobnost 18. století, velký stavebník, podporovatel umění a divadla. Jeho hlavní rezidencí se stávají Jaroměřice nad Rokytinou. Pro svoje pobyty na bečovském panství si nechá vybudovat v letech 1701–1710 komornější barokní zámek. Tzv. nový či dolní zámek je postaven na místě dělové bašty a první hradní brány střežící přístup přes hluboký příkop ke hradu. Zámek se staví ve dvou etapách podle plánů tepelského stavitele Johanna Wolfganga Braunbocka, žáka známého architekta Kryštofa Dienzenhofferera. Ačkoliv je hrabě Questenberk dvakrát ženatý, umírá v roce 1752 bezdětný a svůj majetek odkazuje synovci své druhé manželky Dominiku Ondřejovi z Kounic–Rittberg. Po smrti Dominika Ondřeje jsou v roce 1813 západočeská panství Bečov a Javorná (lovecký zámeček nedaleko Bečova) prodána vévodovi a říšskému hraběti Fridrichu Augustu Beaufort-Spontin. Ten pochází ze starobylého šlechtického rodu z Dolního Lotrinska působícího ve frankofonní oblasti Namur (dnešní Belgie). V důsledku Velké francouzské revoluce se životní podmínky stávají na území dnešní Francie a Belgie neúnosné a vévoda Fridrich August se rozhodne přesídlit do dosud revolucí nezasaženého Rakouska. I když má rodina další majetky v zahraničí, jejich hlavním sídlem se stává právě Bečov. Panství Bečov patří rodině až do roku 1945 a vystřídá se zde pět vévodů. Výraznou postavou mezi majiteli Bečova je třetí vévoda Karl Alfred Beaufort–Spontin. V roce 1838 získává do svých sbírek unikátní románský relikvíář sv. Maura. V 60. letech 19. století uvažuje o velkolepé novorenesanční romantické úpravě celého areálu, ke které však pro velkou finanční náročnost nedojde. Díky tomu se v areálu dodnes dochovaly architektonicky významné původní celky, které by při celkové přestavbě jistě vzaly za své.

Po druhé světové válce je rodině Beaufort–Spontin na základě dekretů prezidenta republiky z 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku bečovský hradozámecký areál zestátněn včetně jeho zařízení.¹

VÝCHOZÍ STAV A SOUČASNÉ POJETÍ VYUŽITÍ AREÁLU

V poválečném období neměl areál z dnešního pohledu štěstí, neboť i přes své nesporné architektonické kvality nebyl, patrně z geopolitických důvodů (oblast bývalých Sudet a nově vzniklý sousedící vojenský prostor Prameny apod.), státními orgány vybrán do souborů hradů a zámků určených ke zpřístupnění veřejnosti. V poválečném období mezi lety 1945 až 1975 sloužily jednotlivé části hradozámeckého areálu a jeho vybavení mnohým socialistickým institucím. Mezi jinými například Jáchymovským dolům n.p., základní škole, Státním lesům či Veřejné bezpečnosti.

První pokusy (pokud nepočítáme nerealizované dobově poplatné doporučení Národní kulturní komise zřídit v Dolním zámku instalaci s názvem „Doklady k tzv. kolonizaci českých zemí ve 13. století a přehled záměrného kolonizačního úsilí Habsburků v okrajových částech Čech“)² o expoziční využití části areálu se objevují na přelomu 50. a 60. let 20. století, kdy získal k užívání budovu horního zámku, tzv. Pluhovských domů, Památník národního písemnictví, který zde po stavební i obsahové stránce začal připravovat expozici Karáskovy galerie.³ V rámci těchto prací došlo k zahájení radikálních stavebních úprav tzv. Pluhovských domů, jež plošně setřely do té doby autenticky dochované zámecké interiéry z 19. století. V případě druhého patra byla razantní rekonstrukce pro potřeby muzejní expozice téměř dokončena. Po opuštění tohoto záměru ve druhé polovině 60. let 20. století bylo ještě jednou a rovněž neúspěšně uvažováno o umístění další muzejní expozice do adaptovaného prostoru, v tomto případě horního zámku a cínu z oblasti Karlovarska. Pluhovské domy tak až do roku 2014 sloužily jako skladiště a provizorní depozitář pro jinde neuplatnitelné předměty a inventáře západočeských hradů a zámků. Jádrem středověkého hradu (Kaplová věž, spojovací

1 CINK, Ondřej, WIZOVSKÝ, Tomáš. *Bečov hrad a zámek – historie a sbírky*. Libice nad Cidlinou: Gloriet, 2010.

2 UHLÍKOVÁ, Kristýna. *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha 2004. s. 165.

3 Tzv. Karáskova galerie byla sbírkou 38 000 předmětů nashromážděných literátem Jiřím Karáskem ze Lvovic. Součástí sbírky byly dopisy a knihy z majetku spisovatele, ale také neobvyklá sbírka kreseb a obrazů. Karáskova galerie byla v roce 1925 darována Československé obci sokolské a po druhé světové válce převzal její správu stát, jež sbírku převedl do správy Památníku národního písemnictví. Památník národního písemnictví ovšem nedisponoval adekvátními prostory vhodnými k exponování sbírky, proto se rozhodl umístit Karáskovu galerii v roce 1961 na Bečov. ROZINKOVÁ, Kateřina a WIZOVSKÝ, Tomáš. *Příběh stolu aneb odhalené souvislosti*. Panel k výstavě. Bečov nad Teplou 2012.

trakt a obytná věž donjon) zůstávalo s výjimkou výměny střešní krytiny za nepříliš vhodný řezaný smrkový šindel prakticky netknuté a využívané bylo jako sklad brambor a odkladiště nepotřebných věcí.

Od roku 1969 byl areál převeden do péče Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni (dnešní Národní památkový ústav, územní památková správa v Praze). Vlastnické sjednocení se podařilo až v roce 1975. Krátce po převzetí areálu památkáři se začaly, díky dlouhodobě zanedbávané údržbě, projevovat závažné stavební a statické problémy. Většina budov se dostala do havarijního stavu. V souvislosti s majetkoprávním vypořádáním pod podlahou hradní kaple objeveného relikviáře svatého Maura ve prospěch tehdejšího památkového ústavu v Plzni a s blížícím se termínem dokončení náročného procesu jeho restaurování bylo rozhodnuto o jeho budoucí prezentaci v dolním zámku. Finální podoba rekonstrukce dolního zámku (započatá v roce 1978 a dokončená v roce 1996), byla realizována v intencích dobového trendu: ve snaze očistit stavbu od pozdějších nebarokních úprav se zničily a odstranily některé autenticky hodnotné prvky z 19. století. Byla například změněna vnitřní dispozice zámku, bylo odbouráno točité schodiště pro sloužící i chodbičky s topeništi, stejně dopadla spojovací krytá pavlač s kuchyní, průchod ze zámku do spižírny, okenní výplně byly kompletně vyměněny sektorovými dvojskly, původní dveře byly opatřeny novými povrchy, původní dlažby nahrazeny nehistorickými materiály, dřevěné stropy zaměněny za traverzové, bylo zcela vybouráno obytné podkroví, některé komíny a zrušeny věžní hodiny (první doloženy k roku 1744). Po takto provedené rekonstrukci⁴ se poprvé za dobu své

existence dolní zámek otevírá veřejnosti v roce 1996 a to v provizorní podobě formou putovní výstavy umění. Následně byla provedena náznaková zámecká instalace⁵ a v roce 2002 pak připojena prezentace relikviáře sv. Maura s doprovodnou expozicí⁶. V roce 2011 se díky nápadu samostatné výstavy relikviáře sv. Maura ve Vladislavském sále Pražského hradu naskytla příležitost realizovat z příjmů z úspěšného výstavního projektu aktualizaci a modernizaci bečovské expozice.

V současné době mají návštěvníci stále možnost navštívit pouze dolní zámek (termín dokončení zpřístupnění celého areálu je po několikátém posunutí momentálně určen na konec roku 2020.) Ostatní běžně nepřístupné části areálu (hrad, hradní nádvoří, Pluhovské domy či hradní park) jsou mimořádně zpřístupňovány pouze dočasně, a to pro edukační programy či výjimečné kulturní a společenské akce. První zámecký okruh je tematicky zaměřen na historii, význam, ikonografii a restaurování movité národní kulturní památky románského relikviáře sv. Maura. Využity jsou instalace artefaktů v muzejních vitrínách, diorama ilustrující nálezuovou situaci a interaktivní didaktické prvky. V rámci druhého okruhu jsou v dolním zámku prezentovány interiéry 19. století formou náznakové instalace. Jádrem sbírek vystavených v „rebarokizovaném“ zámku je mobiliář z 19. století z majetku poslední šlechtické rodiny Beaufort-Spontin. Oba okruhy mají nyní též dětskou modifikaci průvodcovského výkladu v modulech „Relikviář pro každého“ a „Procházka minulostí“, které jsou realizovány lektorem či animátorem. Novinkou roku 2019 se stala interaktivní naučná stezka kolem hradu s pracovním listem, či tzv. špacířmapa zámeckými zahradami s možností vyzkoušet si pod arkádovým mostem hry a hračky z minulosti.

SBÍRKY A PŮVODNÍ INVENTÁŘ

Poslední šlechtičtí majitelé Bečova byli příslušníci významného kosmopolitního rodu a rádi se obklopovali krásnými a cennými věcmi, kterými

---

jeho prezentaci v dolním zámku tak de facto ušetřilo hrad ten denčních rekonstrukčních prací (včetně plánované elektrifikace), neboť oprava areálu by za běžných okolností začínala od shora dolů, a ne naopak jak tomu bylo v našem případě.

5 Autorka koncepčního pojetí PhDr. Naděžda Kubů, GnŘ NPÚ, později aktualizováno a doplňováno (pokoj hudebníka, pracovna věvody, nástupní schodiště apod.) ve spolupráci se správou SHaZ Bečov.

6 Autor výchozí koncepce expozice Mgr. Petr Kolínský, později aktualizováno a doplňováno ve spolupráci se správou SHaZ Bečov.

4 Nalezení relikviáře sv. Maura a upření veškeré investiční pozornosti na jeho restaurování a na urychlenou úpravu prostor pro

vybavovali svá sídla. Poté, co se v roce 1813 stal Bečov jejich hlavní rezidencí, sem pak logicky putovala nejvýznamnější umělecká díla, příkladem je i relikviář sv. Maura ze 13. století. Představu o rozsahu a podobě původního vybavení horního a dolního zámku nám dávají dochované zámecké inventáře.⁷

U většiny objektů, které Národní kulturní komise po druhé světové válce nevybrala pro zpřístupnění veřejnosti, a právě tak tomu bylo i u Bečova, se hodnotný movitý majetek komisionálně vyčleňoval a odvážel do tzv. sběrů. Předměty pak sloužily k budování tematických expozic na jiných zámcích, ale také v muzeích a galeriích. Také se však jimi vybavovaly kanceláře národních výborů, vládních úřadů (zejména sídla předsednictva vlády a zastupitelské úřady) nebo dokonce divadelní fundus na Barrandově. Kuriózním případem na Bečově je zámecký kulečník, který byl vyčleněn ze sbírek a předán brigádníkům Jáchymovských dolů n.p. pro mimopracovní vyžití (1948–1955 horní zámek tzv. Pluhovské domy sloužil jako jejich ubytovna). Dalším archivně zjištěným případem je předání více než sta kusů loveckých trofejí k výzdobě školicího střediska Krajského národního výboru „Kamzík“ v Mariánských Lázních.⁸

7 Poslední z nich pochází z poloviny 30. let. 20. století.

8 CINK, Ondřej, WIZOVSKÝ, Tomáš. *Bečov hrad a zámek – historie a sbírky*. Libice nad Cidlinou: Gloriet, 2010.

Některé předměty byly v průběhu desetiletí vyřazeny z evidence po dožití a rozpadu materiálu, jiné padly za obět při realizaci státní akce „vytřídování“. Vytříděné předměty se likvidovaly různě, nejčastěji prodejem přes starožitnosti do zahraničí. Z rozsáhlého fondu mobilií zůstala na Bečově bohužel jen relativně malá část. Pečlivou a časově náročnou prací památkářů a správy SHaZ Bečov se podařilo dohledat několik stovek předmětů odvezených z Bečova, které se nacházely v majetku mnoha kulturních institucí. Vedle zámeckého vybavení se dochovala v dobrém stavu i původní zámecká knihovna. Čítá přes 17 tisíc svazků a obsahuje knihy psané především francouzsky, německy a latinsky, méně pak španělsky a anglicky. Nejstarší knihou je dílo o architektuře od M. Vitruvia: *De Architectura libri Decem* z roku 1521. V roce 2018 konečně došlo díky předchozímu vybudování adekvátního depozitního zázemí k formálnímu navrácení kompletního zámeckého knižního fondu na Bečov a k jeho následnému majetkovému převedení z Národního muzea na Národní památkový ústav. Menší, avšak nejstarší část knihovny mohou návštěvníci vidět v dolním barokním zámku v původních skříních.

Bezesporu nejvýznamnějším uměleckým předmětem v bečovských sbírkách je románský relikviář sv. Maura. Prezenci této unikátní památky se věnuje celý první návštěvní okruh. Relikviář sv. Maura patří mezi tzv. domečkové či tumbové relikviáře, které dostaly jméno podle svého tvaru. Relikviář sv. Maura je jediný svého druhu v České republice a podle odborníků se jedná spolu s korunovačními klenoty o nejcenější zlatnické památky na našem území. Relikviář pochází z let 1225–1230 a byl vyroben na objednávku benediktinského kláštera ve Florennes (dnes v Belgii) pro ostatky svatého Maura, svatého Apolináře, svatého Timoteje a svatého Jana Křtitele. V roce 1838 ho koupil vévoda Alfréd de Beaufort-Spontin za 2 500 franků a dalších 3 000 franků investoval do opravy. Po světové výstavě v Bruselu roku 1888 byl relikviář převezen na Bečov. Na konci druhé světové války zakopali Beaufortové relikviář spolu s kolekcí archivních vín a koňaku pod podlahu hradní kaple. Přes čtyřicet let ležela vzácná románská památka ve vlhku a suti, než byla v roce 1985 nalezena československými kriminalisty. Samotnému vyzvednutí předcházelo dramatické pátrání. Nalezený relikviář byl velmi poškozen

a restaurování včetně potřebných průzkumů trvalo 12 let. Roku 2002 byly restaurátorské práce ukončeny a následně byl relikviiář zpřístupněn veřejnosti v prvním patře dolního zámku, v bývalé zámecké modré jídelně, nyní radikálně přebudované na trezorovou místnost.

NOVÁ KONCEPCE VYUŽITÍ A REALIZACE CELKOVÉHO ZPŘÍSTUPNĚNÍ AREÁLU

S výjimkou stavebně-historického průzkumu ze sedmdesátých let 20. století z dílny SURPMO a restaurátorského průzkumu hradu z devadesátých let 20. století stál bečovský areál prakticky stranou komplexnějšího badatelského a odborného zájmu.

Zanedbané části areálu vykazující řadu stavebně-technických poruch a havárií, rozchácený inventář původního vybavení, personální zajištění provozu památkového objektu a obsahové pojetí expozice dolního zámku z konce devadesátých let se ukázalo na přelomu nového tisíciletí jako přežilé a dlouhodobě neudržitelné. Mechanicky přidělované finanční zdroje byly nedostatečné.

Od roku 2002 se správa SHaZ Bečov začala, ze své vlastní iniciativy a z prostředků získaných díky grantům, efektivnímu hospodaření a provozu zpřístupněné části areálu (1/3), systematicky a souhrnně zabývat danou lokalitou. Za tuto dobu byly optimalizovány provozní možnosti areálu, nebývale navýšeny vlastní příjmy z hlavní i jiné činnosti a byly nastaveny podmínky pro úspěšné získávání mimorozpočtových dotací a grantových podpor. Paralelně byly zadány aktualizace SHP všech zásadních budov, provedena řada nadstandardních průzkumů⁹, v rámci možností byly uskutečněny archivní rešerše a dohledávky, byla navázána spolupráce s regionálními historiky a metodou orální historie zaznamenány vzpomínky pamětníků. Kromě tuzemských zdrojů se správa SHaZ Bečov zaměřila též na zahraniční spolupráci zejména s badateli a institucemi v Belgii¹⁰

s cílem doplnit historii relikviiáře svatého Maura a obecně rodu Beaufort-Spontin před jejich příchodem na Bečov. Správa SHaZ Bečov též, dle svých možností, vykupovala či pořizovala kopie pramenného ikonografického materiálu. V neposlední řadě byl vlastními silami seznán a ztožněn dostupný historický mobiliář a též zpracován projekt archivního průzkumu, který nebyl z finančních důvodů bohužel doposud plošně realizován. Řada těchto výstupů byla publikována a prezentována na odborných konferencích a seminářích¹¹ či formou výstavních projektů¹². Nezanedbatelným posunem vpřed bylo též prostřednictvím Jana Kotziska obnovení vztahů s potomky původních majitelů rodu Beaufort-Spontin a navázání spolupráce při probíhající obnově hradozámeckého areálu.¹³

Výše uvedené snahy vyústily zapojením SHaZ Bečova do programu Vědy a výzkumu NPÚ.¹⁴ Zde vznikla v letech 2005–2011 nová koncepce zpřístupnění památky, která pod názvem „Prezentace NKP Bečov formou vzdělávacích programů“ spolu s uplatňovanou konzervační metodou získala v roce 2010 mezinárodní ocenění EUROPA NOSTRA v kategorii Projekt/výzkum.¹⁵ Na tyto aktivity navázal projekt NAKI známý pod zkráceným názvem „Památky nás baví“¹⁶, v jehož rámci v letech 2012–2015 vzniklo v areálu SHaZ Bečov Regionální edukační centrum NPÚ.¹⁷ Na základě výsledků činností a dlou-

11 Např. PÁNKOVÁ, Kateřina a WIZOVSKÝ, Tomáš. *Rodové sbírky vévodské rodiny Beaufort-Spontin v Bečově nad Teplou*. Zprávy památkové péče, 2011, roč. 71, č. 2, s. 85–94.

12 Např. výstavy „Příběh stolu“ z roku 2012; „Velká Hradozámecká inventura“ v roce 2015 či „Tajemný hrad Bečov“ v roce 2016.

13 Díky předaným informacím, fotodokumentaci a inventurním záznamům se podařilo mimo jiné rekonstruovat hlavní schodišťovou halu a zajistit převod dvou dominantních původních brnění deponovaných na SH Švihov.

14 Hlavním řešitelem byl PhDr. Miloš Kadlec, NPÚ ÚPS Sychrov.

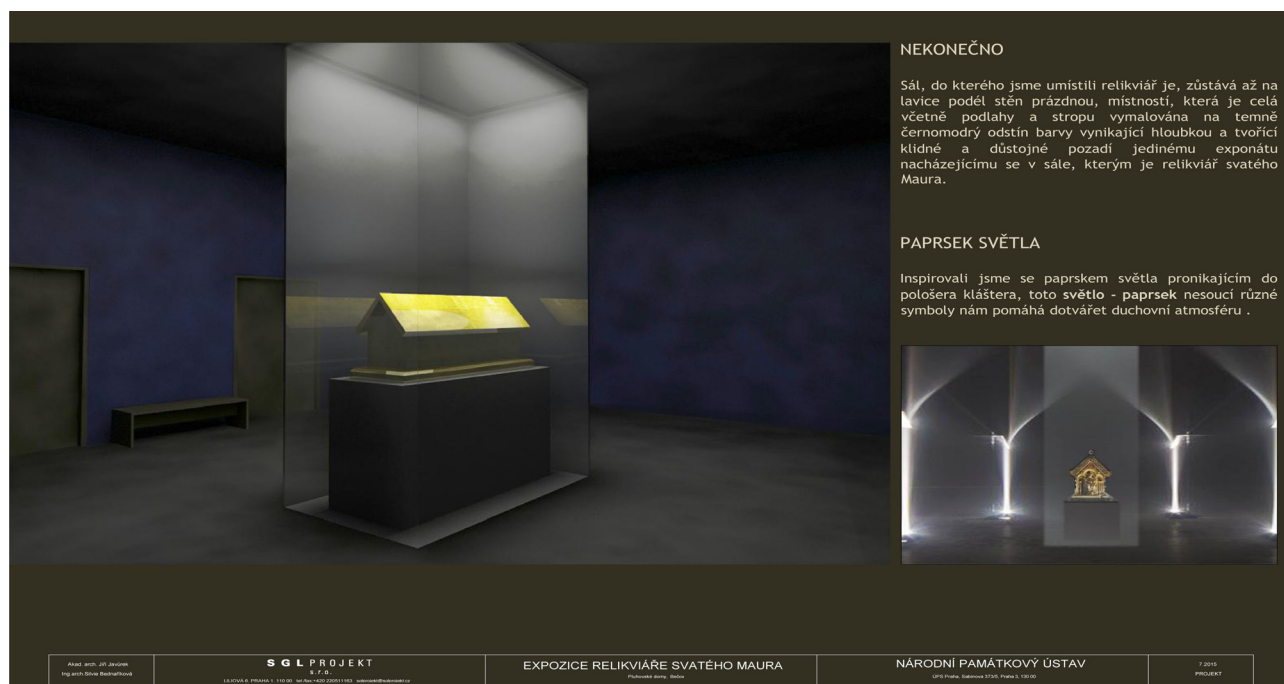
15 GIRSA, Václav, HANZL, Miroslav, MICHOLINOVÁ, Dagmar a WIZOVSKÝ, Tomáš. *Hrad Bečov – projekt konzervace a prezentace*. Loket: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Lokti ve spolupráci s Fakultou architektury ČVUT a s GIRSA AT s.r.o. Praha: 2009.

16 Oficiální název projektu Vzdělávací role Národního památkového ústavu: Edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví ČR. Hlavní řešitelem byla PhDr. Martina Indrová, NPÚ ÚOP v Telči.

17 HAVLŮJOVÁ, Hana a kol. *Památky nás baví: katalog výstavy k projektu Vzdělávací role Národního památkového ústavu: Edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví ČR*. Praha: Národní památkový ústav, 2014. Tento projekt získal opět prestižní ocenění EUROPA NOSTRA v kategorii vzdělávání a vytvořil tak neuvěřitelnou kombinaci světového uznání.

9 WASKOVÁ, Marie a WIZOVSKÝ, Tomáš. *Cesta k poznání, zachování i využití kulturně-historického potenciálu horního hradu v Bečově nad Teplou*. Zprávy památkové péče, 2007, roč. 67, č. 5, s. 403–404.

10 Tato úspěšná spolupráce pak vyvrcholila aktivní účastí na výstavním projektu Freyr sur Meuse - Un patrimoine exceptionnel en province de Namur v roce 2013. Pro rok 2020 se připravuje česko-valónský vládní projekt „Devět století společné historie“, který vyvrcholí v rámci dnů EHD výstavou a doprovodným programem v Belgickém Florennes a po té se přesune do Bruselu a Paříže.

podobné předchozí spolupráce s Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze¹⁸, získal SHaZ Bečov v roce 2013 statut fakultního památkového objektu (první svého druhu v ČR). Inventáři a budoucí prezentaci dolního zámku se pak mimo jiné věnoval správou SHaZ Bečov realizovaný dílčí úkol „Výzkum původních sbírek rodu Beaufort-Spontin vzniklých sběratelskou a akviziční činností, jejich scelení a příprava prezentace v interiérech zámku Bečov“ v rámci výzkumného úkolu „Výzkum, dokumentace a prezentace movitého kulturního dědictví“ v programu DKRVO 2013. Na tentýž úkol pak v následujících letech 2014-2015 navázal další dílčí úkol „Výzkum, dokumentace a prezentace významných osobností“.¹⁹ V současné době je kastelán SHaZ Bečov součástí řídicího týmu projektu NAKI II/2 věnujícího se činnosti NPÚ na poli průvodcovské činnosti a možnostem její modernizace a trvalé udržitelnosti. V rámci uvedených programů či individuálních soukromých cest byly podniknuty tuzemské i zahraniční stáže, exkurze a analýzy možností aplikace fungujících modelů prezentace. Systematicky byla budována nová image dosud téměř neznámého památkového objektu a doháněn padesátiletý skluz nepřístupné – tedy nenavštěvované památky. Téměř od základu musely být již za provozu tvořeny chybějící podpůrné publikace, monografie, CD-ROMy, weby (mimo webu obnovy hradu též

vznikl i interaktivní web pro nejmenší návštěvníky památek - první svého druhu u nás), posléze facebookový profil, instagram²⁰, stejně jako propagační materiály.²¹ Byly hledány a pilotně aplikovány nové trendy v oblasti prezentace a interpretace památek (audio průvodce, dětský interaktivní web, questing apod.), navázána spolupráce s vysokými školami, s okolními památkami, představiteli státní správy i samosprávy. SHaZ Bečov však podporuje místní kulturní dědictví i před branami zámku. Například ve spolupráci s NPÚ ÚOP v Plzni a městem Bečov n. Teplou byla zprovozněna unikátní naučná stezka na Šibeniční vrch (první svého druhu v ČR) včetně vytvoření tištěného průvodce mapujícího hrdelní památky celého Karlovarského kraje. Nedílnou součástí byla mediální osvěta a kooperace v rámci státní i regionální podpory cestovního ruchu. Výsledky, které se záhy dostavily, dávaly tušit, že stávající pojetí provozu postupně obnovovaného památkového areálu se musí změnit a přizpůsobit nové epoše. V neposlední řadě správa SHaZ Bečov reagovala též na problematiku protipožární ochrany a po neblahém vyhoření předhradí hradu Pernštejna realizovala projekt preventivní protipožární ochrany a získala téměř 15 mil. Kč na vybudování unikátního protipožárního systému, který nejen že usnadní budoucí kolaudaci hradní budovy pro návštěvnícký provoz, ale účinným způsobem vý-

18 PhDr. Hana Havlůjová Ph.D. a prof. PhDr. Kateřina Charvátová, CSc., Katedra dějin a didaktiky dějepisu Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

19 Hlavním řešitelem byla PhDr. Alena Černá, NPÚ ÚOP v Plzni.

20 www.zamek-becov.cz; www.castlebecov.eu; <http://prodeti.zamek-becov.cz>; www.svatymaur.cz; www.facebook.com/BecovOziveny; <https://www.instagram.com/hradazamekbecov/?hl=cs>

21 ČERNÁ, Alena, CINK, Ondřej a WIZOVSKÝ, Tomáš. *Relikviář sv. Maura*. CD-rom. Loket: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, v Lokti 2010.

znamně spolu s organizačními opatřeními zkracuje fatální čas zásahu HZS KK.²²

CESTA ZA MUZEJNÍ A EDUKAČNÍ EXPOZICÍ

Provozní zkušenosti jasně ukázaly, že bez doprovodné expozice nelze relikviář sv. Maura plnohodnotně prezentovat, neboť tento fenomén skrývá několik vrstev příběhů a redukce památky na umělecký předmět by byla v daných souvislostech poznání přinejmenším nedostatečná. Stávající pojetí kombinace muzejní expozice komentované průvodcem přestalo vyhovovat už před několika lety, neboť kvůli omezené prostorové kapacitě nemůže pružně reagovat na stále rostoucí návštěvnost a zájem odborné i laické veřejnosti. Neskýtá ani časovou rezervu pro hlubší poznání či sakrální prožití. Cenné a nenahraditelné zkušenosti muzejního přístupu přinesla samostatná výstava relikviáře sv. Maura ve Vladislavském sále²³ a výstavní projekt NPÚ „Hrady, zámky objevované a opěvované“.²⁴

Z výše uvedeného vyplývá, že rozsáhlý bečovský areál současně vyžadoval, kromě řešení stavební obnovy, také komplexní pohled na obsahovou náplň budoucího využití a provozu. Z tohoto důvodu byla vyhodnocena předchozí i stávající praxe a nastíněny možnosti dalšího rozvoje. Proběhla široká odborná diskuze, byly publikovány hlavní teze (publikace, přednášky, diskuzní fóra apod.).²⁵ Došlo na ustavení speciálních odborných komisí (památkáři, správa SHaZ Bečov, muzejníci, zástupci církve, architekti) a byla definována specifika místa a nové potřeby provozu. Stranou nezůstávaly ani snahy o rehabilitaci zámeckých zahrad a hradního parku v kontextu k obnovování Bečovské botanické zahrady.²⁶ Na tomto základě pak byla formulována vize celkové stavební obnovy a pojetí využití a zpřístupnění areálu.

22 Systém ojedinelých protipožárních opatření, opakované prověřovací a námětové cvičení a vývoj unikátní zásahové aplikace vytvořil podmínky k vytvoření jedinečného statutu Hradu a zámku Bečov ve formě modelového pracoviště HZS KK (první svého druhu v ČR).

23 Hlavním garantem a kurátorem výstavy byl Mgr. Tomáš Wizovský ze SHaZ Bečov.

24 Hlavním garantem a kurátorem výstavy byl Mgr. Petr Pavelec, Ph.D. z NPÚ ÚPS v Českých Budějovicích.

25 Publikováno např.: CINK, Ondřej, SOKOL, Petr a WIZOVSKÝ, Tomáš. *Hrady výukové a experimentální. Francouzské příklady vzdělávání a budování vztahu k minulosti a památkám. Zprávy památkové péče*, 2008 roč. 68, č. 5, s. 500–504. Nebo: ROZINKOVÁ, Kateřina a WIZOVSKÝ, Tomáš. *Nové možnosti prezentace interiérové instalace zámku Bečov. Zprávy památkové péče*, 2013, roč. 73, č. 5, s. 432–437.

26 ŠINDELÁŘ, Jiří, SOCHOROVÁ, Naděžda – *projekty obnovy a záchrany zámeckých zahrad a hradního parku.*

ODBORNÁ VÝCHODISKA

Dle dostupných archivních pramenů víme, že Beaufort-Spontinové nebudovali systematicky žádnou tematickou sbírku (jako je například sbírka předmětů s tematikou sv. Jiří budovaná Františkem Ferdinandem d'Este, nebo sbírka kuriozit kancléře Metternicha), či se alespoň nedochovala. Členové rodu byli vzdělaní a uměnímilovní a průběžně získávali do svého majetku mnohá výtvarná díla. Plánovali rozsáhlou přestavbu bečovského sídla, ve kterém mělo být dle jistých náznaků v prostorách hradu umístěno tehdy módní rodové muzeum, kde by prezentovali památky na své předky a shromážděná umělecká díla. V dostupných inventářích lze zachytit menší „sběratelské“ kolekce, které kromě relikviáře svým rozsahem a významem nevybočují z dobových standardů. Původní vybavení areálu bylo, včetně sběratelských kolekcí (např. numizmatická či mineralogická sbírka²⁷), v poválečných letech z podstatné

27 Torzo numizmatické sbírky bylo objeveno při geotechnickém průzkumu hradu. Nyní správa SHaZ Bečov pracuje s informací od kolegy Ing. O. Cinka ze SZ Kynžvart, který při studiu Metternichovské sbírky narazil na informaci, že se v Národním muzeu nachází dosud nezaevidovaná sbírka vévody Jindřicha Beaufort-Spontin.

části rozchváčeno a dnes se v prostorách objektu nachází jen jeho malá část. V rámci projektu tzv. scelování mobiliárních fondů se v devadesátých letech 20. století podařilo získat zpět na zámek jen několik desítek předmětů. V současné době došlo k oživení projektu scelení kmenového mobiliáře a očekává se jeho brzké dokončení.²⁸

Vzhledem k torzovitosti dochování původního inventáře a nevhodným interiérovým úpravám obou zámeckých budov bylo jasné, že předpokládaná aplikace „tradičních“ zámeckých okruhů v původních budovách nebude vhodným řešením, neboť by při absenci validních zdrojových podkladů znamenala pouze pokračování v umělé expozici tvořené doplňovanými předměty v neautentických vztazích. Díky poslednímu stavu využívání a dochování (škola, radikální památková přestavba) nelze v dolním zámku přesvědčivě rekonstruovat poslední stav užívání zámku coby autenticky zařízené zámecké budovy, stejně jako pro značnou rozchváčenost sbírek nelze akcentovat zamýšlené rodové muzeum.

Z těchto důvodů byla správou SHaZ Bečov navržena a posléze vedením NPÚ schválena strategie zpřístupnění areálu s uplatněním téměř všeho dochovaného mobiliáře soustředěného primárně v památkové instalaci dolního zámku. Po přesunu expozice relikviáře sv. Maura do muzejně adaptovaného interiéru Pluhovských domů se totiž v dolním zámku uvolní celé piano nobile. Budova tzv. Pluhovských domů pak poskytne vedle volně přístupné muzejně-galerijní expozice relikviáře též zázemí pro hradní edukační programy a ponese veškeré technologické zázemí, neboť

objekt hradu nebude elektrifikován. Šetrný provoz hradu formou vzdělávacích programů zaměřených na stavebně-historické souvislosti a stavební technologie středověku byl již hodnotící komisí Evropy Nostry doporučen jako následováníhodný příklad.

Správa SHaZ Bečov zpracovala technické parametry nové muzejně-galerijní expozice a scénář a libreto výstavy relikviáře sv. Maura.²⁹ Na tomto materiálu bylo v intencích zadání intenzivně pracováno, proběhly konzultace s předními odborníky na danou problematiku a kontinuálně se zúročilo několikaleté odborné úsilí, znalosti a zkušenosti vážící se ke komplexnímu pochopení fenoménu relikviáře sv. Maura a jeho prezentace.

Tyto premisy pak byly vtěleny do procesně složitější, ale nejadektivnější formy výběru projekčního řešení – architektonických soutěží. První soutěž na generálního dodavatele projektové dokumentace pro hrad a Pluhovské domy proběhla v letech 2012-2013. Vítězem se, po napadení soutěže a vyloučení původního vítěze MCA ateliér s.r.o., stal druhý soutěžní návrh ateliéru Girs a At, s.r.o.³⁰ Další soutěž, jejíž vyhlášení si vynutily okolnosti realizační fáze, proběhla v roce 2015, kdy dle scénáře a libreto správy SHaZ Bečov vybrala porota jako nejlepší řešení nové expozice návrh SGL Projekt s.r.o. Předmětem této soutěže bylo zpra-

29 ROZINKOVÁ, Kateřina a WIZOVSKÝ, Tomáš. *Parametry pro instalování nové expozice relikviáře sv. Maura*. Bečov nad Teplou, 2014. Nebo: ROZINKOVÁ, Kateřina, WIZOVSKÝ, Tomáš a kol. *Libreto a scénář nové expozice relikviáře sv. Maura*, SHZ Bečov. Bečov nad Teplou, 2014.

30 HYŤHA, Lukáš, ed., WIZOVSKÝ, Tomáš, ed. a ZIKMUND-LENDER, Ladislav, ed. *Příkladná obnova hradu, přilehlých objektů a areálu hradu a zámku Bečova: katalog veřejné architektonické soutěže*. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2013.

cování výtvarného a prostorového řešení nové tematické expozice relikviáře sv. Maura v prostoru Pluhovských domů. Cílem bylo vytvořit novou volně přístupnou tematickou expozici muzejně-galerijního typu, která bude významnou románskou zlatnickou památkou prezentovat z rozličných úhlů pohledu: umělecko-historická linka, sakrální význam, příběh pátrání a nalezení, historická linka, edukativní a didaktická linka. Obě soutěže obsahovaly veřejnou prezentaci spojenou s konferencí a diskuzí s odbornou i laickou veřejností. V prvním případě na půdě Národního technického muzea v Praze, v druhém případě pak v Krajské knihovně v Karlových Varech.

RESUMÉ

Areál NKP hrad a zámek Bečov vykazuje řadu specifíků a výjimečností. Ty jsou dány historickým vývojem, politickými událostmi minulého století a řadou dalších faktorů. Na jedné straně je zde velmi bohatá, doposud úplně neprobádaná historie zdejšího místa a nebývale zachovaná kulturní krajina,³¹ v roce 2015 prohlášená za Krajinou památkovou zónou. Na druhé straně zde však došlo v minulém století k přerušení sídelní kontinuity (připojení Sudet k Velkoněmecké říši, odsun českého obyvatelstva, odsun Němců, vytvoření vojenského prostoru Prameny), ztrátě informací a vztahu k tomuto místu. Otevřením dolního zámku pro veřejnost v roce 1996 došlo k oživení zdejšího místa a vytvoření nového zdroje potenciální prosperity města v podobě turistického ruchu. S vystavením restaurovaného relikviáře sv. Maura v dolním zámku pak bylo v roce 2002 možné, díky vybočení z provinční nabídky, plnohodnotně, i když v jiné podobě, navázat na zdejší předválečnou tradici, kdy město Bečov díky železničnímu spojení úspěšně participovalo na lázeňském ruchu Karlových Varů a Mariánských Lázní. Je zřejmé, že strategie celkového zpřístupnění areálu musela být od té doby pojímána komplexně a v návaznosti na potřeby návštěvníka 21. století. Bylo třeba řešit momentální i perspektivní provozní potřeby, vyrovnat se s padesátiletým nezájmem a nabídnout vlastní image památkového objektu vycházející z jeho hlavních charakteristik:

Gotický hrad Bečov, je co do autentičnosti jedním z nejzachovalejších českých hradů v goticko-renesančním stylu. Hrad už počátkem renesance přestal vyhovovat náročným reprezentativním požadavkům a nárokům na bydlení a byl proto využíván jako hospodářská budova. Tím byl sice dílčím způsobem poškozen, ale nebyl přestavován, takže se do dnešních dnů dochoval ve své unikátní pozdně středověké podobě. Řada jeho historicky a památkově hodnotných prvků je velmi citlivých a běžný návštěvní provoz (červené koberce, vymezovače pohybu, osvětlení, repliky středověkého nábytku a inventáře) by znamenal jejich rychlé zničení. O to úzkostlivěji se hledala optimální forma prezentace této středověké památky, která by jednak veřejnosti umožnila poznání výjimečných hodnot a jednak zachovala tyto hodnoty v maximální míře pro budoucnost.

Fenomén relikviáře a bečovské poklady.

Vzácná románská zlatnická památka je jako jediná svého druhu držena ve světských rukou. Díky okolnostem objevení vykazuje vysoký stupeň vědeckého poznání zapříčiněný mimořádně náročným restaurováním. V neposlední řadě pak disponuje řadou velmi silných příběhů a širokým spektrem zajímavostí nadregionálního významu.³²

Za silným příběhem nikterak nezaostává též ztotožnění a docenění historické sbírky vín a koňaků či znovuobjevení a navrácení do Bečova zapomenuté diamantové korunky komtesy Eleonory.³³

Dolní zámek je díky autenticky dochované zámecké knihovně, kapli sv. Petra a výzdobě bývalé zámecké jídelny stále, i přes řadu výše popisovaných nevhodných stavebních úprav, velmi vhodný ke klasické prezentaci zámeckých interiérů formou průvodcovské služby. Nevelký rozsah pokojů a salonků tak téměř bezesbytku využije dochovaný kmenový mobiliář,³⁴ který z části již prochází nutným procesem restaurování.

32 HARTMANNOVÁ, Dagmar, SVOBODA, Milan a WIZOVSKÝ, Tomáš. *Festival storytellingu v České republice, součást mezinárodního projektu Common Stories of Europe*. SHaZ Bečov, 19. dubna 2013.

33 <https://www.zamek-becov.cz/cs/becovske-poklady/Diadem-Eleonory-Beaufort-Spontin>.

34 ROZINKOVÁ, Kateřina. *Technický scénář památkové interiérové instalace dolního zámku Bečov*. Bečov nad Teplou, 2016.

31 Správa SHaZ Bečov se nemalou měrou podílela na rozpoznání kvalit okolní kulturní krajiny a autorsky se podílela na zpracování podkladů k vyhlášení KPZ.

Řešení výše popsaných specifik a provozních problémů našla správa SHaZ Bečov právě v nabídce druhově odlišných prohlídkových tras a zapojení veřejnosti do procesu obnovy a neformálního vzdělávání.³⁵ Po dokončení stavební rekonstrukce uzavřené části areálu nabídne Bečov jednak plnohodnotnou interiérovou expozici v dolním zámku, volně přístupnou muzejně-galerijní expozici relikviáře sv. Maura v tzv. Pluhovských domech a lektorovanou interaktivní prohlídku středověkého hradu zaměřenou na stavební historii a středověké konstrukční technologie. Všechny trasy pak bude spojoovat interaktivní přístup a edukační programy. Návštěvník obou, pro běžné památkové objekty, atypických tras (muzejně-galerijní expozice relikviáře sv. Maura i středověkého hradu), bude mít příležitost – na základě zpracování muzejní expozice i lektorského vedení prohlídek hradu – historii a souvislosti zkoumaných památek samostatně objevovat a interpretovat.

Schválený koncept pojetí prezentace tak specificky překonává torzovitost dochovaného původního inventáře a zařizovacích předmětů, které by nepokryly obě zámecké budovy. Zohledňuje mimořádně dochovaný autentický hrad a zároveň maximálně efektivně využívá výhody status quo předchozích rozsáhlých stavebních úprav zámeckých objektů. Nabízí tak v prostředí státních hradů a zámků specifickou, atraktivní a alternativní náplň tematických expozic, které využívají včasné a úspěšné aplikace edukačních aktivit. Téměř celoročně otevřená muzejně-galerijní expozice relikviáře sv. Maura se stane hnacím ekonomickým motorem celého areálu, umožňující zejména šetrný provoz autentického hradního jádra pomocí edukačních programů. Spolu s tradiční plnohodnotnou interiérovou instalací dolního zámku tak poskytne tak nevšední spektrum nabídky. Toto pojetí umožňuje minimalizovat (či vyloučit) ohrožení historických hodnot hradu a zároveň zefektivnit bezpečný a ekonomicky přínosný provoz celého areálu. Představené pojetí rovněž akcentuje statut objektu SHaZ

35 V rámci cyklu *Příkladná obnova hradu Bečov* proběhly programy „Interaktivní dílny – např. Tesařství, Historie pod povrchem, speciální prohlídky se zaměřením na dřevěné prvky a konstrukce, Znovuzrození bečovského hradního parku a v rámci projektu Ne/tušené souvislosti pak technologické prohlídky Dobrodružství vápna a písku. Srovnej HAVLŮJOVÁ, Hana a kol. *Památky nás baví. 4, Kulturní dědictví jako příležitost pro učení všech generací: metodika tvorby, realizace a hodnocení kvality edukačních programů v oblasti péče o kulturní dědictví pro neformální a informální učení*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. s. 139-158.

Bečov jako Fakultního památkového objektu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a dále rozvíjí potenciál vzniklý vzájemnou spoluprací. Jako raritní aktivita může být vnímána v roce 2019 zprovozněná lezecká stěna pod donjonem (první svého druhu v prostřední NKP v ČR). V kontextu výše uvedeného tak atraktivně doplňuje základní filosofii vnímání svěřené památky, která nemá být jen konzervou minulosti, ale i aktivním soudobým prvkem.

Navržený model prezentace byl dlouhodobě hledán a zkušebně testován v rámci výzkumných projektů. Inspirace byly získávány jak v tuzemsku, tak v zahraničí. Naplnění koncepce tak znamená zúročení výše uvedených odborných výsledků vědecko-výzkumné činnosti s možností aplikovat výsledky výzkumu do praxe a zhodnotit tak vynaložené prostředky státního rozpočtu.³⁶ Vzhledem k faktu, že již v roce 2017 přivítal areál NKP Bečov (od roku 1996) svého symbolického milionového návštěvníka, je zřejmé, že zvolená cesta má správný směr, ale zároveň tak vznikl nelehký závazek udržet si přízeň a zájem laické i odborné veřejnosti do budoucna a v neposlední řadě tak obstát v konkurenci ostatní nabídky v cestovním ruchu.

SHaZ Bečov nemá ambici stát se plošným precedentem pro používání muzejně-galerijních expozic na státních památkových objektech, jež jsou vlastně v podobě větších či menších výstavních sálů přítomny na každé druhé památce. Dáleko více usiluje o to být inspirací pro cesty, které bychom měli podniknout, chceme-li poctivě hledat vhodné formy prezentace jakékoliv konkrétní památky. A právě fakt, že areál NKP Bečov je značně rozsáhlý, do nedávna badatelsky nepoznaný a co do situace nekompaktní (něco je zničeno, jiné méně, další unikátně autenticky dochované), umožňuje spolu s výrazným limitem zániku podstatné části původního mobiliáře, koncipovat prezentaci dle lokálních východisek. Neúspěšnost, experimentování a pečlivá evaluace jsou zvláště na místě, neboť umožňují hlubší pochopení provozních i obsahových potřeb svěřených památkových areálů.

Věříme, že z výše uvedeného vyplývá, že v odůvodněných případech není nutné se tematických, muzejních či edukačních tras v prostředí památkových objektů, stejně jako uplatnění moderních prezentačních technologií, zapojování sportovních aktivit a mezirezortní spolupráce (Policie ČR,

36 Aktuální stav čerpání SMVS je bezmála 145 mil. Kč.

HZS KK, apod.) obávat. Rovněž se domníváme, že po pečlivém vyhodnocení a zdůvodnění, které bude předcházet samotné realizaci netradičních řešení, mohou být muzejní a edukační prohlídky vhodným doplňkem či dokonce samostatnou alternativou, aniž by rezignovaly na tradici a kvalitu památkově instalovaných návštěvnických tras.

Toto hledisko nabývá na důležitosti zejména u rozsáhlejších areálů, které se tak nemusí rozhodovat jakou formu prezentace zvolit a mohou nabídnout od „každého něco“. Budoucí praxe, založená na stávajících zkušenostech z ověřovacích a pilotních programů tak jasně ukáže, zda zvolená koncepce byla pro Bečov tou správnou cestou.

DOVĚTEK A PODĚKOVÁNÍ

Tak jako měl hrad a zámek Bečov v poválečném uspořádání smůlu při vývoji následujících událostí a z geo-politických důvodů se nestal po roce 1945 věhlasným zpřístupněným památkovým objektem se zachovaným cenným inventářem, měl dle mého názoru, o to větší štěstí v posledních 20 letech na konkrétní osobnosti, které nemalou měrou pomohly s jeho záchranou a návratem zašlé slávy. Nelze nezpomenout na objevitele a neúnavného propagátora relikviáře sv. Maura plk. JUDr. F. Maryšku a excelentního restaurátora a patrona vzácné románské památky ak. soch. A. Šumberu, Ph.D. Velké díky patří též generálním ředitelům NPÚ Ing. A. Krejčů a Ing. arch. N. Goryczkové, dlouholetému kolegovi a souputníkovi Ing. O. Cinkovi či PhDr. A. Černé z ÚOP v Plzni. Jen těžko si lze představit návrat hradu Bečov do obecnějšího i odborného povědomí bez výsledků letité práce stavebního historika Ing. J. Anderleho, restaurátorů Ak. mal. T. Bergera a Ak. mal. T. Záhoře, archeologů Mgr. L. Foster, Mgr. F. Prekopa, Mgr. P. Sokola, dendrochronologa Ing. T. Kynclů či kasteologa evropského významu Prof. PhDr. T.

Durdíka, DrSc. a předsedy Odborné rady projektu T. Karla. Své plody přináší neúnavná a systematická mediální podpora České televize a Českého rozhlasu zastoupeného zejména redaktory A. Bruštíkem, M. Štětinou a Z. Trnkou. Získání nejvyššího oborového uznání Europa Nostra za projekt Konzervace a prezentace hradu Bečov v kategorii Projekt/výzkum by nebylo možné bez zapojení autorského kolektivu Prof. Ing. arch. Akad. arch. V. Girsí, Arch. M. Hanzla, Ing. D. Michoinové, Ph.D. Stejně tak si nelze představit vznik Edukačního centra Bečov a participaci na druhém ocenění Europa Nostra v kategorii Edukace za projekt Památky nás baví bez hlavní řešitelky PhDr. M. Indrové. Rozsáhlá stavební a památková obnova areálu by nebyla proveditelná bez obrovského nasazení představitelů výkonné památkové péče v zastoupení krajské vedoucí oddělení památkové péče odboru kultury a památkové péče Mgr. J. Pokludové a její kolegyně Mgr. H. Strnadové, stejně jako by nebylo možné zahájit a zvládnout investiční a expoziční práce pro Bečov bez erudice ministerského rady Ing. M. Kopeckého z odboru investic a veřejných za-

kázek, správce stavby Ing. M. Volného z Projektstavu s.r.o., či technického dozoru investora J. Josefa byt. arch. z ÚPS v Praze. Obdobně náročný proces zcelování, restaurování a archivních dohledávek mobiliáře by nešlo zvládnout bez vstřícnosti PhDr. J. Frídla a Mgr. P. Načeradské z ÚPS v Praze. Vybudování „akademické pudy“ ve formě Fakultního památkového objektu Univerzity Karlovy by se neobešlo bez PhDr. H. Havlůjové, Ph.D. a prof. PhDr. K. Charvátové, CSc. z katedry dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty. Stejně tak by se těžko zrealizovalo vytvoření zdejšího modelového pracoviště HZS KK pro prevenci a požární ochranu v prostředí kulturních památek bez npor. Ing. J. Horníka, DiS. velitele stanice Toužim a npor. Ing. D. Uhlíka velitele stanice Karlovy Vary. Atraktivní model areálu, originální edukační pomůcky a úspěch v mezinárodní měřítku by nevznikl bez podpory R. Míky z M'Planu s.r.o. a R. Jirsi z Věžeňské služby ČR. Zajistit ve stávajících podmínkách nadstandardní bezpečnost areálu s jednou z nejcennějších movitých památek na území ČR se dařilo a daří jen díky osobnímu přispění

plk. Mgr. M. Šavrní z Policie ČR, plk. Mgr. J. Míky z MV ČR a majitele bezpečnostní agentury SBS IVA J. Lva. V tomto výčtu nelze vynechat ani uznání za nehasnoucí podporu ze strany vedení města Bečov n. Teplou v čele se všemi dotčenými starosty i místostarosty jmenovitě F. Neuwirthem, O. Halákovou, M. Neprašem či Ing. P. Kužvartem, stejně jako nenahraditelnou pomoc pana faráře P. Ing. ThLic. Reginalda P. Větrovce, OPraem, Th.D. SSL a dalších představitelů kulturního života města, jako např. Ing. J. Šindeláře, Ing. P. Špaka, M. Mosatha a celé řady dalších.

Velké poděkování za podporu, trpělivost a inspiraci patří Přírodní škole o.p.s, všem pracovníkům správy SHaZ Bečov a v neposlední řadě též mým profesním vzorům Mgr. M. Svobodovi, Doc. Mgr. K. Nováčkovi, Ph.D., PhDr. M. Kadlecovi řediteli ÚPS Sychrov, PhDr. P. Slavkovi z Českého Krumlova, Bc. J. Rosendorfskému z Horšovského Týna, Ing. P. Mejstříkovi z Velhartic, K. Bobkovi z Kozlu a celé mé rodině v čele s mou ženou Dagmar a dcerami Johanou a Adlétou.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Památková obnova, odborné průzkumy a muzejní instalace, vzdělávací programy, mezirezortní spolupráce, Europa Nostra, Státní hrad a zámek

Bečov, relikviář sv. Maura., sportovní aktivity, aplikovaný výzkum, propagace a osvěta, bečovské poklady.

POUŽITÉ ZKRATKY:

EHD - European Heritage Days
HZS KK – Hasičský záchranný sbor KV kraje
DKRVO - Dlouhodobý koncepční roz. výz. organizace
GnŘ – Generální ředitelství
ISPROFIN - Informační systém programového financování
NAKI – Program na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity
NKP – Národní kulturní památka
NPÚ – Národní památkový ústav
RSM – Relikviář svatého Maura

SH – Státní hrad
SHaZ Bečov – Státní hrad a zámek Bečov
SHP – Stavebně historický průzkum
SMVS - Správa majetku ve vlastnictví státu
SURMPO – Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů
SZ – Státní zámek
ÚOP – Územní odborné pracoviště
ÚPS – Územní památková správa
MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky

LITERATURA A ZDROJE:

1. CINK, Ondřej, MARYŠKA, František, STAŇKOVÁ, Daniela a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Relikviář svatého Maura*, Sokolov, Fornica, 2010, ISBN 978-80-87194-12-6.
2. CINK, Ondřej, SOKOL, Petr a Kastelán WIZOVSKÝ, Tomáš: *Hrady výukové a experimentální. Francouzské příklady vzdělávání a budování vztahu k minulosti a památkám*,

- Zprávy památkové péče*, 2008 roč. 68, č. 5, s. 500–504, ISSN 1210-704.
3. CINK, Ondřej, WIZOVSKÝ, Tomáš: *Bečov hrad a zámek – historie a sbírky*, Libice nad Cidlinou, Gloriet, 2010.
  4. ČERNÁ, Alena, CINK, Ondřej a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Relikviář sv. Maura*, Loket, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, 2010, CD-rom, ISBN 978-80-87104-53-8, v Lokti.
  5. GIRSA, Václav, HANZL, Miroslav, MICHOLNOVÁ, Dagmar a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Hrad Bečov - projekt konzervace a prezentace*, Loket: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Lokti ve spolupráci s Fakultou architektury ČVUT a s GIRSA AT Praha, 2009, ISBN 978-80-87104-49-1.
  6. GNIRS, Anton: *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in den Bezirken Tepl und Marienbad*, Brünn, 1932.
  7. HARTMANNOVÁ, Dagmar, SVOBODA, Milan a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Festival storytellingu v České republice, součást mezinárodního projektu Common Stories of Europe*, SHaZ Bečov, 19. dubna 2013.
  8. HAVLŮJOVÁ, Hana a kol.: *Památky nás baví: katalog výstavy k projektu Vzdělávací role Národního památkového ústavu: Edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví ČR*, Praha, Národní památkový ústav, 2014, ISBN 978-80-905631-1-7.
  9. HAVLŮJOVÁ, Hana a kol.: *Památky nás baví. 4, Kulturní dědictví jako příležitost pro učení všech generací: metodika tvorby, realizace a hodnocení kvality edukačních programů v oblasti péče o kulturní dědictví pro neformální a informální učení*, Praha, Národní památkový ústav, 2015, ISBN 978-80-905631-9-3.
  10. HYŤHA, Lukáš, ed., WIZOVSKÝ, Tomáš, ed. a ZIKMUND-LENDER, Ladislav, ed.: *Příkladná obnova hradu, přilehlých objektů a areálu hradu a zámku Bečova: katalog veřejné architektonické soutěže*, Praha, Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2013, ISBN 978-80-7480-006-1.
  11. JAŠA, Luděk a DYEDKOVÁ, Jana: *Bečov: Perla Slavkovského lesa*. Sokolov, Fornica Graphics, 2011, ISBN 978-80-87194-30-0.
  12. KOLEKTIV AUTORŮ: *600 let Bečova: sborník Bečov nad Teplou*, Město Bečov nad Teplou, 1999, ISBN 80-238-6091-7.
  13. PÁNKOVÁ, Kateřina a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Rodové sbírky vévodské rodiny Beaufort-Spontin v Bečově nad Teplou*. *Zprávy památkové péče*, 2011, roč. 71, č. 2, s. 85-94, ISSN 1210-704.
  14. ROZINKOVÁ, Kateřina a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Příběh stolu aneb odhalené souvislosti*, Panel k výstavě, Bečov nad Teplou, 2012.
  15. ROZINKOVÁ, Kateřina a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Nové možnosti prezentace interiérové instalace zámku Bečov*, *Zprávy památkové péče*, 2013, roč. 73, č. 5, s. 432–437, ISSN 1210-704.
  16. ROZINKOVÁ, Kateřina a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Libreto a scénář nové tematické expozice relikviáře sv. Maura*, SHZ Bečov, Bečov nad Teplou, 2014 – 2016.
  17. ROZINKOVÁ, Kateřina a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Parametry pro instalování nové expozice relikviáře sv. Maura*, Bečov nad Teplou, 2014.
  18. ROZINKOVÁ, Kateřina, WIZOVSKÝ, Tomáš a kol.: *Libreto a scénář nové expozice relikviáře sv. Maura*, SHZ Bečov, Bečov nad Teplou, 2014.
  19. ŠINDELÁŘ, Jiří, SOCHOROVÁ, Naděžda: *Projekty obnovy a záchrany zámeckých zahrad a hradního parku*.
  20. WASKOVÁ, Marie a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Cesta k poznání, zachování i využití kulturně-historického potenciálu horního hradu v Bečově nad Teplou*. *Zprávy památkové péče*, 2007, roč. 67, č. 5, s. 403–404, ISSN 1210-704.
  21. WIZOVSKÁ, Dagmar a WIZOVSKÝ, Tomáš: *Edukace jako cesta ke zkvalitňování péče o kulturní dědictví*. Příspěvek na mezinárodní konferenci, Telč 24. – 26. září 2015.
  22. WIZOVSKÝ, Tomáš: *Příkladná obnova hradu Bečov a jeho prezentace*. Příspěvek na Mezinárodním kulturním festivale, LEVOČA – SPIŠSKÝ HRAD, 12.-13. srpna 2016.
  23. WIZOVSKÝ, Tomáš: *Projekt příkladné obnovy hradu Bečov. Shrnutí východisek, zvolených postupů a cílů projektu*, Hrad a zámek Bečov 1. listopadu 2017.

OBRAZOVÉ A FOTOGRAFICKÉ ZDROJE:

Fototéka NPÚ, správa SHaZ Bečov; V. Brtnický, J. Gryc, V. Šváb, L. Svášková, A. Švehlová, SGL Projekt s.r.o.

Konference 620 let Bečova nad Teplou

Sborník vydalo město Bečov nad Teplou

Redakce: Olga Haláková, Tomáš Wizovský, Jiří Šindelář
Za obsah a stylistickou úpravu příspěvků odpovídají jejich autoři
Fotografie a ilustrace dodali autoři, pokud není uvedeno jinak

Grafická úprava, sazba a tisk: Azus Březová, s.r.o.

Náklad 500 kusů

Bečov nad Teplou 2019

ISBN 978-80-270-7493-8

